

Paikallinen Toiminta Romanian Osallistamiseksi

LERI-hanke

Yhteisökohtainen tiivistelmä

Helsinki, Suomi

Tämä yhteisökohtainen tiivistelmä on osa EU:n perusoikeusviraston hanketta nimeltä **Local Engagement for Roma Inclusion** (LERI) (paikallinen toiminta romanien osallistamiseksi). LERI on laatupainotteinen toimintatutkimushanke, joka kuuluu [perusoikeusviraston monivuotiseen romanitutkimusohjelmaan](#). Se laadittiin vastaukseksi [Euroopan Komission](#) tiedonantoon aiheesta "[EU:n puitekehys vuoteen 2020 ulottuville romanien kansallisille integrointistrategioille](#)". LERI on laatupainotteinen tutkimushanke, joka kerää paikallisviranomaiset, romaniyhteisöt ja näiden naapurit yhteen tarkastelemaan paikallistahonjen osallistumista romanien integroimiseen tähtääviin toimintamuotoihin tarkoituksena selvittää, mitkä kyseisten ohjelmien komponentit ovat toimivia, mitkä eivät ja miksi niin on. Hankkeen tavoitteena on helpottaa kaikkien paikallisten sidosryhmien, myös romanien, panosta yhteisiin toimiin romanien osallistamiseksi. Prosessin mittaan kertyneet kokemukset ja saatu oppi ovat avuksi kehitettäessä romanien integraatioon tähtäävien toimintalinjojen rakennetta, toteutusta ja seuranta paikkalistasolla.

LERI on ensimmäinen EU:n perusoikeusviraston hanke, jossa kokeillaan osallistuvan toimintatutkimuksen menetelmiä. Kartoittamalla paikallistason integraatiotoimien keskeiset menestys- ja riskitekijät hanke edistää menestyksekkäiden integraatio-ohjelmien suunnittelemista tulevaisuudessa. Lisäksi aktivoitumisen sujuvoittaminen paikkalistasolla antaa kaikille osapuolille mahdollisuuden parantaa valmiuksiaan osallistua paikallishallinnon ja kansalaisyhteiskunnan yhdenvertaisina kumppaneina ja edistää yhteistä käsitystä siitä, mihin toimenpiteisiin on tarpeen ryhtyä ja miten niiden täytäntöönpanoa kyetään seuraamaan. Hanketta toteutetaan 21 paikkakunnalla 11 EU:n jäsenvaltiossa (Bulgaria, Espanja, Italia, Kreikka, Ranska, Romania, Slovakia, Suomi, Tšekin tasavalta, Unkari ja Yhdistynyt kuningaskunta).

HANKEPAIKKAKUNNAT

Pavlikeni,	Bulgaria
Stara Zagora,	Bulgaria
Brno,	Tšekin tasavalta
Sokolov,	Tšekin tasavalta
Helsinki,	Suomi
Jyväskylä,	Suomi
Lille,	Ranska
Strasbourg,	Ranska
Aghía Varvára,	Kreikka
Mégara,	Kreikka
Besence,	Unkari
Mátraverebély,	Unkari
Mantova,	Italia
Bologna,	Italia
Aiud,	Romania
Cluj-Napoca,	Romania
Hrabušice,	Slovakia
Rakytník,	Slovakia
Córdoba,	Espanja
Madrid,	Espanja
Medway,	Yhdistynyt kuningaskunta

Helsinki, Suomi

Maakatsaus

Suomessa on noin 5 000 000 asukasta. Romaneja on 10 000 (lisäksi Ruotsissa n. 3 000 Suomen romanina)¹. Vaikka romanit asuvat hajallaan ympäri Suomea, suunnilleen puolet heistä asuu Etelä-Suomessa. Muutamia satoja romaneja on muuttanut Suomeen entisen Neuvostoliiton alueelta. Viime vuosina Itä-Euroopan, varsinkin Bulgarian ja Romanian, romaneja on muuttanut etenkin pääkaupunkiseudulle. Suomen kattava sosiaali- ja terveyspalvelujen malli on edesauttanut kansallisten vähemmistöjen tasa-arvon tukemista. Suomen romanit kohtaavat kuitenkin yhä ongelmia asunnon saannissa, työllistymisessä, koulutuksessa ja julkisten palvelujen hyödyntämisessä².

Suomessa sosiaali- ja terveysministeriöllä on kokonaisvastuu väestön terveydestä ja hyvinvoinnista. Romaniasiaain neuvottelukunta on toiminut vuodesta 1956 sosiaali- ja terveysministeriön puitteissa. Neuvottelukunta toimii asiantuntijaelimenä ja yhteistyöfoorumina romanien ja julkishallinnon välillä

romanien tasa-arvoisen yhteiskunnallisen osallistumisen, elinolojen ja sosioekonomisen aseman parantamiseksi sekä romanikulttuurin edistämiseksi³. Lisäksi vuonna 1996 perustettiin neljä alueellista romaniasiaain neuvottelukuntaa, jotka toimivat Etelä-, Lounais-, Itä- ja Pohjois-Suomen aluehallintovirastojen alaisuudessa. Alueelliset neuvottelukunnat toimivat yhteistyöfoorumina romanien ja paikallis- ja aluehallinnon välillä romanien tasa-arvoisen yhteiskunnallisten ja elinolojen parantamiseksi ja romanien osallistamiseksi päätöksenteossa⁴.

Lukuisat romanijärjestöt ja -ryhmät ovat aktiivisia valtakunnallisella ja paikallistasolla. Ne toimivat eri aloilla edistääkseen romanien osallistamista suomalaiseen yhteiskuntaan. Ne tarjoavat mm. sosiaali-, kulttuuri-, työllisyys-, nuoriso-, hengellisiä ja vapaa-ajan aktiviteettejä. Ne myös edistävät romanikieltä ja -kulttuuria julkaisutoiminnan kautta⁵. Suomen romanijärjestöjen yleinen poliittinen vaikutusvalta on kuitenkin vielä varhaisessa kehitysvaiheessa. Tärkeänä tavoitteena onkin yhä romanien kansalaisyhteiskunnan tukeminen ja vahvistaminen, jotta sillä olisi vieläkin

¹ Suomi, Sosiaali- ja terveysministeriö (2004), *Suomen romanit- Finitiko romaseele*, Helsinki, Sosiaali- ja terveysministeriö, osoitteessa: www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126204/suomen_romanit.pdf?sequence=1.

² Suomi, Vähemmistövaltuutettu (2014), *Erilaisena arjessa. Selvitys romanien syrjäntäkokemuksista*, Helsinki, Vähemmistövaltuutettu, osoitteessa: www.syrjinta.fi/documents/10181/10850/52878_romaniselvitys_verkkoon+%281%29.pdf/584516fc-d3a7-4f88-8ecc-c8b2271ebf41; Viljanen, A., Hagert, T. and Blomerus, S. (2010) 'Tasa-arvon harha: romanit suomalaisessa terveydenhuollossa' in: Antti P. and Matti O. H. (eds.), *Kulttuurit ja lääketiede*, Helsinki, Duodecim.

³ Suomi, Sosiaali- ja terveysministeriö (2009), *Suomen romanipoliittinen ohjelma-*

Työryhmän esitys, Helsinki, Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:48, osoitteessa:

www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112356/URN%3aNBN%3afi-fe201504225296.pdf?sequence=1.

⁴ *Ibid*.

⁵ Suomi, Sosiaali- ja terveysministeriö (2014), 'Steering and Monitoring of the Implementation of the National Policy on Roma Working group report' in: *Reports and Memorandums of the Ministry of Social Affairs and Health*, Helsinki, Sosiaali- ja terveysministeriö, teoksessa: www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116174/URN%3AISBN%3A978-952-00-3487-0.pdf?sequence=1.

voimakkaampi rooli romanien osallistamisen tukemisessa.

Suomen ensimmäinen romanipoliittinen ohjelma (2010–2017) hyväksyttiin vuonna 2009 romanien tasa-arvon ja osallistamisen laajamittaiseksi edistämiseksi. Toimintalinjan keskeisenä elementtinä ja sen yleisenä tavoitteena on romanien itsensä osallistuminen. Romaniasian neuvottelukunta tukee kansallisen romanipolitiikan toteuttamista merkittävällä tavalla.

Taustatietoa

Helsinki on Suomen pääkaupunki ja suurin kaupunki, missä on 614 074 asukasta (koko pääkaupunkiseudulla oli 1 361 506 asukasta 31.1.2014). Helsinki sijaitsee Uudellamaalla, ja se on Suomen merkittävin politiikan, sivistyksen, talouden, kulttuurin ja tutkimuksen keskus.

Helsingissä asuu noin 2 000 romanialaista. Tieto perustuu alan toimijoiden ja asiantuntijoiden antamaan informaatioon. Virallisia tilastoja aiheesta ei ole käytettävissä, koska Suomen laki kieltää etnisen alkuperän tilastoinnin.

Vuodesta 2008 varsinkin Helsingissä on ollut romanimaahanmuuttajia Itä-Euroopan eri maista, kuten Romaniasta ja Bulgariasta.

Neljäs kansainvälinen romaninaisten konferenssi, Helsinki 2014

Helsingin diakonissalaitos, joka tukee romanimaahanmuuttajia, arvioi heidän määräkseen (kesäkuussa 2015) 300–400. Verrattuna kantaväestöön Helsingin romanimaahanmuuttajat ovat haavoittuva ja syrjäytynyt ryhmä sekä Suomessa että lähtömaissaan.⁶ Useimmat heistä ovat virallisten työmarkkinoiden ulkopuolella, ja myyvät Suomessa kadulla lehtiä, kerjäävät, keräävät pulloja tai tekevät lyhytkestoisia askareita, joita tavallisesti ei mielletä työksi⁷. Epävarmat työt johtavat epävarmisiin tuloihin ja elinolosuhteisiin⁸.

Romanimaahanmuuttajien enemmistö ei kuulu Suomen sosiaaliturvan piiriin, jonka perustuu asuinpaikkaan. Oleskelulupa myönnetään perhesuhteiden perusteella, suomalaisen jälkeläiselle, paluumuuttajalle, opiskeluun, humanitäärisistä syistä tai työskentelyyn.

⁶ Tervonen, M. and Enache A. (2012), 'Uusia tulijoita', teoksessa: Pulma P., *Suomen Romanien historia*, Helsinki, SKS.

Markkanen, A., Puurunen, H. and Saarinen, A. (2012) *Huomio! Romaneja tiellä*, Helsinki, Like Kustannus Oy.

⁷ Enache, A. (2012), 'Köyhyyden kiertokulku – Romanian romanien viimeaikainen muutto Helsinkiin elonjäämisstrategiana' teoksessa Markkanen, A., Puurunen, H. and Saarinen, A. (eds.), *Huomio! Romaneja tiellä*, Helsinki, Like Kustannus Oy; Markkanen, A., Puurunen, H. and Saarinen, A. (2012), *Huomio! Romaneja tiellä*, Helsinki, Like Kustannus Oy.

Roman, R. B. (2014), 'Trans-national migration and the issue of 'ethnic' solidarity. Finnish Roma elite and Eastern European Roma migrants in Finland', *Ethnicities*, Vol. 14, No. 6, pp. 793-810.

⁸ Enache, A. (2012), 'Köyhyyden kiertokulku – Romanian romanien viimeaikainen muutto Helsinkiin elonjäämisstrategiana' in Markkanen, A., Puurunen, H. and Saarinen, A. (eds.), *Huomio! Romaneja tiellä*, Helsinki, Like Kustannus Oy.

Markkanen, A., Puurunen, H. and Saarinen, A. (2012), *Huomio! Romaneja tiellä*, Helsinki, Like Kustannus Oy.

Hakijan on lisäksi osoitettava, että hänellä on riittävät tulot. Ensimmäistä oleskelulupaa varten hänen tulee sitoutua siihen, ettei hän tarvitse taloudellista sosiaaliapua. Koska suurimmalla osalla Keski- ja Itä-Euroopan maista peräisin olevista romanisiirtolaisista on vaikeuksia saada oleskelulupa, he ovat Suomessa EU:n kansalaisina, ja heillä on oikeus vain akuutteihin tapauksiin tarkoitettuihin sosiaali- ja terveyspalveluihin⁹. Helsingin kaupunki kuitenkin takaa julkisen terveydenhuollon raskaana oleville naisille sekä alle 18-vuotiaille lapsille.

Helsingissä ei ole Keski- ja Itä-Euroopasta peräisin olevista romanisiirtolaisista vastaavaa valtakunnallista tai paikallista institutionaalista rakennetta, mutta erilaiset valtiolliset ja paikalliset viranomaiset huolehtivat romanisiirtolaisten akuuteista kysymyksistä eri elämänalueilla.

Kansalaisyhteiskunnan rooli oli ollut hyvin tärkeä turvattaessa tälle romaniyhteisölle konkreettista tukea ja edistettäessä heidän ihmisoikeuksiaan. Muutamat suomalaiset organisaatiot ovat olleet mukana tässä.

LERI-hankkeen tavoitteet ja painopistealat

Kuten edellä todettiin, muista EU:n jäsenvaltioista, esim. Romaniasta ja Bulgariasta, peräisin olevat Helsingin romanisiirtolaiset ovat monessa mielessä syrjäytyneitä varsinkin koska heiltä puuttuu Suomen kansalaisuus. Etninen tausta, sosiaaliluokka, ikä ja muut seikat ovat myös seikkoja, jotka vaikuttavat Romaniasta ja Bulgariasta olevien romanien asemaan. LERI:n yleisenä

tavoitteena Helsingissä on edistää näiden romanien osallistumista heille keskeisillä elämänalueilla luomalla Keski- ja Itä-Euroopasta olevien romanien ja keskeisten toimijoiden välille keskustelufoorumi ja tekemällä osallistuvaa toimintatutkimusta romanien ongelmista ja kiinnostuksenkohteista kerättyjen tietojen pohjalta.

Hirondon edustajia ja muita toimijoita perehtymässä EU:n eri jäsenvaltioista olevien romanien asioihin Suomen sosiaalifoorumissa 2014.

Tarvekartoituksen toimenpiteet ja toimijat

Hirundo on ollut LERI-hankkeen keskeinen toteutuskumppani Helsingissä. Se on ollut tärkein projekti, joka tarjoaa akuuteissa tilanteissa sosiaali- ja terveyspalveluita nimenomaan Romaniasta ja Bulgariasta peräisin oleville romaneille Helsingissä. Hirundo toimii heitä kannustavana ja osallistavana foorumina yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Peruseriaatteena on, että romanien itsensä osallistuminen kaikissa vaiheissa on sen kaikkien palvelujen ja toimintojen lähtökohta. Hirundo työskentelee sosiaali- ja terveyspalvelujen, koulutuksen, syrjinnän- ja syrjäytymisenvastaisen toiminnan ja ihmisoikeuksien aloilla sekä puolestapuhujana. Se on sateenvarjo-ohjelma, johon sisältyy päiväkeskus ja

⁹ Tervonen, M. and Enache A. (2012), 'Uusia tulijoita', teoksessa: Pulma P., *Suomen Romanien historia*, Helsinki, SKS.
Enache, A. (2012), 'Köyhyyden kiertokulku – Romanian romanien viimeaikainen muutto

Helsinkiin elonjäämisstrategiana' in Markkanen, A., Puurunen, H. and Saarinen, A. (eds.), *Huomio! Romaneja tiellä*, Helsinki, Like Kustannus Oy, pp. 42–71.

erilaisia muita projekteja, aloitteita ja ja kumppanuuksia, joita toteutetaan jatkuvasti yhteistyössä alan eri toimijoiden sekä Keski- ja Itä-Euroopasta peräisin olevien romanien itsensä kanssa. Hirundo rakentuu Helsingin diakonissalaitoksen, Helsingin kaupungin, Suomen kansalaisfoorumin, Helsingin evankelis-luterilaisen seurakuntayhtymän ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon yhteistoiminnasta.

Tarvekartoitus tulee Helsingissä koostumaan kahdesta yhteistoiminnallisesta työpajasta, yhteistyössä toteuttavasta etnografiasta ja yhteisistä palautetilaisuuksista. Osallistujat tulevat tulevat ottamaan osaa työpajoihin ja toimimaan kanssatutkijoina. Hirundoon on jo perustettu ohjausryhmä, jossa on mukana romaneja.

Mainitut yhteistyöpajat tulevat toimimaan yhteistyöfoorumina romanisiirtolaisille ja eri sidosryhmille, kansalaisyhteiskunnalle ja muille toimijoille. Näiden joukossa ovat mm. Helsingin kaupunki, Romaniasiain neuvottelukunta, romanijärjestöjä; yhdenvertaisuusvaltuutettu on määrä kutsua osallistumaan.

Tavoitteena on ymmärtää Keski- ja Itä-Euroopan maista Helsinkiin tulleiden romanien tarpeita ja toiveita yhteistyön ja ei-hierarkkisen kontekstualisoidun prosessin kautta. Valitaan muutamia painopistealoja, missä toimintaa kehitellään edelleen.

Yhteistyössä toteuttavan etnografian¹⁰ ohella dokumentoinnin työvälineinä tullaan suosimaan visuaalisia materiaaleja ja esityksiä, kuten valokuvia ja kollaaseja. Osallistujia tullaan kannustamaan kirjoittamaan blogeja ja muita tekstejä.

Toimintojen päätyttyä järjestetään palautesessio. Siinä keskustellaan koko prosessista, menetelmistä, tuloksista ja aloitteiden jatkamisesta. Kaikkien toimenpiteiden tavoitteena on, että romanit ja muut eri toimijat yhdessä määrittävät tutkimuksen tavoitteet sekä toteuttavat ja viime kädessä analysoivat niitä. Tuloksina tulee olemaan kehittämisideoita ja suunnitelmia mahdollisia tulevia aloitteita varten sekä painopistealueita tarkoituksena varmistaa hankkeen jatkuvuus.

Osallistuvan toimintatutkimuksen odotettavissa olevat tulokset

Osallistuvan toimintatutkimuksen keskeisenä tuloksena on tarvekartoitusselvitys, jossa kuvataan:

- keskeiset kiinnostuksen kohteet ja tarpeet
- tulevat toimet, joilla tuloksia sovelletaan

Seuraavaksi laaditaan hyvin suppea ja konkreettinen toimintasuunnitelma, jossa määritetään ensisijaiset aloitteet ja niiden vastuutahot.

Lisäksi kokonaistuloksena on keskustelevan, yhteistyössä toimivan ja demokraattisen prosessin luominen Keski- ja Itä-Euroopan maista olevien romanien ja muiden tutkimukseen osallistuvien toimijoiden välille.

¹⁰ Lassiter L. (2005) *The Chicago Guide to Collaborative Ethnography*, Chicago, University of Chicago Press, p.16.

FRA – EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Vienna – Austria
Tel: +43 158030-0 – Fax: +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

